

**РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ ЛИТВИНА ВІТАЛІЯ СЕРГІЙОВИЧА
«АТРИБУТИ ТА РІЗНОВИДИ НАПІВПРЕЗИДЕНТСЬКОЇ СИСТЕМИ
ПРАВЛІННЯ В ЄВРОПІ: ІНСТИТУЦІЙНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ
І ПОЛІТИЧНО-ПОВЕДІНКОВИЙ АСПЕКТИ»**

В.М. Денисенко

*доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та історії політичної науки
Львівського національного університету імені Івана Франка*

У рецензованій монографії Литвина Віталія Сергійовича «Атрибути та різновиди напівпрезидентської системи правління в Європі: інституційно-процесуальний і політично-поведінковий аспекти» вперше в українській політичній науці комплексно, систематично, всесторонньо й синтетично здійснено порівняльно-політологічне дослідження історіографічних, концептуальних, теоретико-методологічних і практико-емпіричних особливостей напівпрезидентської системи правління в країнах Європи, на підставі чого зроблено висновки з приводу перспектив і ризиків поступу напівпрезидентської системи правління в Україні.

Актуальність теми монографії зумовлена тим, що в межах існуючих типів систем правління – президентської, парламентської та напівпрезидентської, – однак незалежно від типів політичного режиму (демократичного, гібридного чи автократичного), у країнах Європи надзвичайно поширеною, хоч і дуже варіативною, є або раніше була саме напівпрезидентська (напівпрезиденталізм), яка, щоправда, може дистинктивно позиціонуватись та окреслюватись формально (інституційно-процесуально) і фактично (політично-поведінково). Це спостерігається, як зауважує автор, навіть попри те, що згадана система правління характеризується такими атрибутами, як наявність посади всенародно виборного на фіксований термін президента, наявність посад прем'єр-міністра та урядового кабінету, які обов'язково колективно відповідальні хоча б перед парламентом (або і перед парламентом, і перед президентом), а також суміщення/дуалізація виконавчої влади президентом і прем'єр-міністром/урядовим кабінетом. Водночас напівпрезидентська система правління, будучи домінуючою моделлю міжінституційних відносин країн Європи, досі зазнає теоретико-методологічних, концептуальних і практико-емпіричних модифікацій та пертурбацій. Відтак вона варіативно операціоналізується на практиці, засвідчуючи те, що формальна сторона конституції та системи правління не завжди відповідає їхній фактичній стороні, на окреслення й підтвердження чого, зокрема, і була націлена праця В.С. Литвина.

Монографія є системно-логічним та інтегральним дослідженням, оскільки складається з розділів, які стосуються таких проблем атрибутизації й типологізації напівпрезиденталізму в Європі:

– історіографічних, концептуальних і теоретико-методологічних особливостей дослідження напівпрезидентської системи правління;

– інституційно-процесуальної й політико-поведінкової зумовленості операціоналізації сутності та атрибутів і типологізації напівпрезидентської системи правління в країнах Європи;

– формування й відповідальності урядів та розпуску легіслатур як індикаторів формальної інституційно-процесуальної типологізації напівпрезидентської системи правління;

– дуалізму, легітимності, партійної приналежності та відповідальності виконавчої влади, композиції легіслатур як підстави фактичної політико-поведінкової типологізації напівпрезидентської системи правління;

– сили президентів та особливостей дуалізму виконавчої влади як підстави формально-фактичної інституційно-процесуальної й політико-поведінкової типологізації напівпрезидентської системи правління;

– інституційно-процесуальних і політико-поведінкових наслідків та впливів напівпрезидентської системи правління в країнах Європи, а також особливостей, ризиків і перспектив її операціоналізації та реформування в Україні.

Заслуговує на увагу запропонована автором позиція, згідно з якою феномен напівпрезиденталізму в Європі є не монолітним, а вкрай гетерогенним. Однак про гетерогенний напівпрезиденталізм недоцільно говорити винятково в гомогенно негативному чи гомогенно позитивному світлі, оскільки є чимало «прикметників» та опцій цієї системи правління, які можуть мати як переваги, так і недоліки на тлі різних типів інших систем державного правління. Це своєю чергою детермінує, що монографія характеризується і теоретико-методологічною, і практико-емпіричною спрямованістю, оскільки її результати можуть бути ефективно використані в зрізі реформування системи державного правління в Україні.

Загалом монографія В.С. Литвина «Атрибути та різновиди напівпрезидентської системи правління в Європі: інституційно-процесуальний і політично-поведінковий аспекти» є комплексною, систематичною, різноракурсною й усесторонньою, а головне – назрілою, оскільки автором запропоновано довершений і логічний підхід до постановки, визначення поняття та типологізації напівпрезидентської системи правління на прикладі країн Європи. У роботі не лише опрацьовано надзвичайно широкий масив наукової літератури (переважно закордонної), а й запропоновано низку авторських інтерпретацій, категоризацій і тлумачень досліджуваних процесів у межах міжінституційних відносин у трикутнику «глава держави – уряд – парламент», причому на прикладі як демократичних, так і недемократичних політичних режимів у Європі. Загалом охоплено коло науково-теоретичних та практико-прикладних проблем, які раніше не досліджувалися або вивчалися побіжно в роботах українських учених-політологів.